

Alice Munro

Estimada vida

Traduït de l'anglès per
Dolors Udina

CLUB EDITOR
BARCELONA

FINAL

Les quatre peces finals d'aquest llibre no són ben bé contes. Formen una unitat a part, autobiogràfica, en el fons, per bé que no sempre del tot fidel als fets. Em penso que són les primeres i les darreres paraules —i les més íntimes— que he de dir sobre la meua vida.

NIT

Quan jo era petita, semblava que no pogués haver-hi un naixement ni un apèndix a punt de rebentar ni cap esdeveniment físic radical que no coincidís amb una tempesta. Les carreteres estaven tancades, no servia de res treure el cotxe i s'havien d'enganxar els cavalls per fer cap a l'hospital del poble. Era una sort que encara hi hagués cavalls: en condicions normals, haurien deixat d'haver-n'hi, però la guerra i el racionament de gas ho havien canviat tot, si més no de moment.

Quan em va venir el mal al costat, doncs, devien ser les onze de la nit i estava a punt de desencadenar-se una tempesta de neu i, com que en aquell moment no teníem cavalls a l'estable, es va haver de mobilitzar tot el grup de veïns per portar-me a l'hospital. Un viatge de poc més de dos quilòmetres, però no deixava de ser una aventura. El metge m'esperava i ningú no es va sorprendre que es disposés a treure'm l'apèndix.

¿Es treien més apèndixs, llavors? Sé que encara passa, i que és necessari —fins i tot sé d'algú que va morir perquè no l'hi van treure prou ràpid—, però pel que en recordo era una mena de ritu que van haver de passar unes quantes persones de la meva edat, de cap manera en gran nombre però

sí amb força normalitat. A més a més, podia suposar una certa alegria, perquè volia dir fer vacances de l'escola, i això et conferia una mena d'estatus, et distingia, breument, com algú tocat per l'ala de la mortalitat en una època de la vida en què això podia ser gratificant.

Així, doncs, vaig estar-me uns dies, sense apèndix, mirant per la finestra de l'hospital com queia tristament la neu entre els arbres de fulla perenne. No crec que se m'acudís pensar com s'ho faria el pare per pagar aquest luxe. (Em sembla que va vendre una parcel·la d'arbres que s'havia quedat quan va deixar la casa de camp del seu pare. Segurament confiava que li serviria per tapar forats o facilitar-nos la vida. O potser sentia una nostàlgia inconfessable.)

Llavors vaig tornar a l'escola i vaig gaudir de l'exempció de la classe d'educació física més temps del compte. Un disabte al matí, quan la mare i jo estàvem soles a la cuina, em va dir que a l'hospital m'havien tret l'apèndix, però que no era l'única cosa que m'havien tret. El metge havia considerat adequat treure-me'l ja que hi era posat, però la preocupació de debò era un tumor. Un tumor, va dir la mare, de la mida d'un ou d'ànec.

Però no pateixis, em va dir, ara ja és tot fora.

No m'havia passat pel cap la idea d'un càncer i ella no me n'havia dit mai res. No crec que avui dia es pugui revelar una cosa així sense fer-se cap pregunta, sense unes proves per saber si ho era o no. Càncerós o benigne: voldríem saber-ho tot d'una. L'única manera que tinc d'explicar-me que no en parléssim gens és que al voltant d'aquesta paraula devia haver-hi un núvol semblant al que hi ha al voltant de

la menció del sexe. Pitjor i tot. El sexe era desagradable, però hi devia haver alguna gratificació —de fet, sabíem que la tenia, tot i que les nostres mares no en fossin conscients—, mentre que la simple paraula càncer et feia pensar en una criatura fosca, malalta i podrida que no gosaves mirar ni tan sols quan et donava una puntada de peu.

Així doncs, no vaig preguntar res i no em van dir res, i només puc suposar que el tumor era benigne o que me'l van treure molt hàbilment, perquè encara sóc aquí avui. I hi penso tan poc que durant tota la meva vida, quan em pregunten la llista d'operacions que m'han fet, automàticament dic o escric només “apèndix”.

Segurament aquesta conversa amb la mare va tenir lloc durant les vacances de Pasqua, quan tots els torbs i les muntanyes de neu havien desaparegut i els rius baixaven plens, enduent-se tot el que trobaven al seu pas, i ja ens esperava l'estiu desvergonyat. El nostre clima no tenia miraments ni compassió.

Vaig acabar l'escola en la calor de la primavera de juny, després de treure prou bones notes per alliberar-me dels exàmens finals. Tenia bon aspecte, feia les feines de casa, llegia llibres com sempre i ningú no pensava que jo pogués tenir cap problema.

Ara he de descriure com ens organitzàvem per dormir a l'habitació que ocupàvem la meva germana i jo. L'habitació era tan petita que no hi cabien dos llits de costat, per tant, la solució era una llitera, amb una escala perquè pogués enfilar-s'hi qui fos que dormís al llit de dalt. Era jo. Quan era més joveneta i amb tendència a fer bromes, alçava

la punta del matalàs prim i amenaçava la meva germana petita amb escopir al llit de baix. Evidentment, ella —que es deia Catherine— no estava del tot indefensa perquè podia amagar-se sota les mantes. El meu joc consistia a mirar fins que l'ofec o la curiositat li feien apartar les mantes i, llavors, jo escopia o simulava escopir-li a la cara, i ella s'enfuriava.

Jo era massa gran per fer aquestes bestieses, sobretot en aquella època. La meva germana tenia nou anys i jo catorze. La relació entre nosaltres sempre va ser inestable. Quan jo no la turmentava, li prenia el pèl d'alguna manera estúpida, adoptava el paper de consellera sofisticada o li explicava contes que feien posar els pèls de punta. La vestia amb les robes velles de l'aixovar de la mare, que eren massa delicades per fer-ne retalls i massa antiquades perquè les portés ningú. Li pintava la cara amb pólvores i el vell pintallavis clivellat de la mare i li deia que estava molt bufona. Era bufona, no hi havia cap dubte, però la cara que jo li havia deixat li donava un aspecte de nina estrangera més aviat rara.

No vull dir que jo la dominés, ni tan sols que les nostres vides estiguessin constantment entremesclades. Ella tenia els seus amics i jocs propis, que tendien més a la domesticitat que no pas al glamur. Portava les nines a passejar en cotxets de nadó i de vegades vestia els gatets, sempre deleirosos de sortir, i els portava en el lloc de les nines. També hi havia sessions de joc en què algú havia de fer de professor i pegar als alumnes als canells per diverses infraccions i bestieses obligant-los a simular que ploraven.

Al mes de juny, com ja he dit, em vaig veure alliberada de l'escola i això em va permetre anar al meu aire com no recordo haver-ho pogut fer mai de la vida fins llavors. Ajudava a casa, però la mare encara devia estar prou bé per ocupar-se de la major part de la feina. O potser en aquella època teníem prou diners per contractar el que ella —la mare— en deia donzella i tots els altres en dèiem minyona. No recordo, en tot cas, haver-me hagut d'enfrontar a cap de les feines que se m'acumulaven en estius posteriors quan lluitava de bon grat per mantenir la decència de la casa. Em sembla que el misteriós ou d'ànec devia conferir-me una certa condició d'invàlida que em donava dret a passar part del temps vagant per la casa com una visita.

Sense fer escarafalls, però, que era una cosa que a la meva família no es permetia. Era tot per dins, aquella inutilitat i aquella sensació d'estranyesa que s'apoderava de mi. I tampoc era una inutilitat contínua. Em recordo ajupida, triant pastanagues nanes, com s'havia de fer sempre a la primavera perquè l'arrel creixés prou per menjar-se-les.

El que devia passar és que no tenia cada moment del dia ocupat com l'estiu anterior i el següent.

Potser per això vaig començar a tenir problemes per dormir. D'entrada, si no ho recordo malament, volia dir jeure desperta si fa no fa fins a mitjanit, estranyada d'estar tan desperta mentre la resta de la casa dormia. Llegia i, quan em cansava, apagava el llum i esperava. Ningú no em deia que apagués el llum i em posés a dormir. Per primera vegada a la vida (i això també devia significar un estatus especial) em deixaven fer el que em vingués de gust en una cosa així.

La casa trigava una estona a passar de la claror del dia i dels llums encesos més tard a la profunditat de la nit. Un cop esvaïda la fressa general de les coses per fer, per resoldre, per acabar, es convertia en un lloc estrany en què desapareixien les persones i tot el que derivava de les seves vides, desapareixia la utilitat de tot el que les envoltava, tots els mobles es tancaven en si mateixos i deixaven d'existir perquè ningú no hi parava atenció.

Podria pensar-se que tot això era un alliberament. Al principi potser sí. La llibertat. L'estranyesa. Però a mesura que s'anava prolongant la meua incapacitat d'adormir-me, i quan finalment es va tornar impossible fins a l'alba, cada cop estava més pertorbada. Vaig començar a dir rodolins, després poesia de debò, primer per agafar el son, després involuntàriament. Aquella activitat semblava riure's de mi. Jo em reia de mi mateixa mentre les paraules queien en l'absurd i engranaven el discurs aleatori més estúpid.

No era jo mateixa.

Havia sentit diverses vegades a la vida que ho deien d'algú sense pensar que podia voler dir.

¿I qui et penses que ets, doncs?

Això també ho havia sentit, sense cap amenaça real, només com una mena de mofa rutinària.

Torna-hi a pensar.

A aquestes alçades el que pretenia no era dormir. Sabia que simplement dormir no era possible. Potser ni tan sols desitjable. Alguna cosa s'apoderava de mi i la meua missió, la meua esperança, era enfrontar-m'hi. Tenia prou seny per fer-ho, però pel que semblava tampoc gaire. Fos el que fos,

allò mirava de dir-me que fes unes coses, sense cap raó concreta sinó per veure si eren possibles. M'informava que no calien motius.

Només calia cedir. Que estrany. No per revenja ni per cap raó normal, sinó simplement perquè se t'havia acudit.

I jo hi pensava. Com més mirava de treure'm la idea del cap, més hi tornava. Res de venjança, gens d'odi: com he dit, cap raó, tret que un pensament profund extremadament fred que no era ni tan sols un impuls, més aviat contemplatiu, es podia apoderar de mi. Ni tan sols hi havia de pensar, però hi pensava.

La idea era allà i es mantenia en el meu pensament.

La idea era que podia escanyar la meva germana petita, que dormia a la llitera de sota i a qui estimava més que ningú al món.

Podia fer-ho no per gelosia, perversitat o ràbia, sinó per la follia que jeia de nit al meu costat. No és que fos una follia salvatge, podia ser gairebé burleta. Un suggeriment mandrós, burleta, indolent, que semblava haver estat a l'aguait molt de temps.

Podia estar dient i per què no. ¿Per què no intentar el pitjor?

El pitjor. Aquí, en el lloc més familiar, a l'habitació on havíem dormit tota la vida i on ens trobàvem més segures. Podria fer-ho sense cap raó comprensible per a mi ni per a ningú més, simplement perquè no podia evitar-ho.

El que havia de fer era llevar-me i sortir d'aquella habitació i de la casa. Vaig baixar els graons de l'escala de la llitera i no vaig dirigir ni una mirada a la meva germana

adormida. Després vaig baixar a la planta de sota sense que ningú es mogués i vaig entrar a la cuina, on tot m'era tan familiar que podia travessar-la sense llum. La porta de la cuina no tancava amb clau —ni tan sols estic segura que en tinguéssim—. Posàvem una cadira sota el pom de manera que si algú mirava d'obrir-la es produïa un gran terrabastall. Era fàcil enretirar la cadira a poc a poc sense fer soroll.

Després de la primera nit, ja era capaç de fer tots els moviments sense interrupcions, i pràcticament en un parell de segons ja podia ser a fora.

Evidentment, no hi havia fanals: érem massa lluny del poble.

Tot era més gros. Sempre parlàvem dels arbres del voltant de la casa pel seu nom —el bedoll, l'om, el roure, els arços sempre en plural i no diferenciats, perquè estaven tots junts—. Ara eren d'un negre intens, com el lilà blanc (ja sense flors) i el lilà comú, que consideràvem arbres i no matolls de tant que havien crescut.

Els parterres de gespa a l'est i a l'oest de la casa miraven a dos mons diferents, o que ho semblaven. L'est era el costat del poble, tot i que no es veia. A no més de tres quilòmetres hi havia fileres de cases amb fanals al carrer i aigua corrent. I tot i que he dit que no es podia veure res d'això, no estic del tot segura que no es pogués albirar una resplendor si miraves prou estona.

A l'oest, el llarg revolt del riu, els camps, els arbres i les postes de sol no tenien res que els interrompés. Res a veure amb humans, des del meu punt de vista, ni amb la vida ordinària, tampoc.

Caminava d'una banda a l'altra, primer a la vora de la casa i, quan vaig començar a confiar en la meva vista i veia que no toparia amb el mànec de la bomba ni amb la plataforma dels fils d'estendre, m'aventurava més enllà. Els ocells començaven a bellugar-se i a piular, com si cadascun ho hagués decidit per separat al seu arbre. Es despertaven molt abans del que em pensava. Tanmateix, poc després d'aquestes cançons matineres, el cel començava a aclarir-se i, de cop i volta, em sentia aclaparada de son. Tornava a casa, on de sobte tot era fosc, i amb molta precisió, acuradament i en silenci, posava la cadira inclinada sota el pom i pujava al pis sense fer gens de fressa, enfrontant portes i escales amb la precaució necessària, tot i que em feia la sensació d'anar mig adormida. Queia morta quan posava el cap al coixí i em despertava tard, que a casa nostra era cap a les vuit del matí.

Llavors ho recordava tot, però era tot tan absurd —la part dolenta era certament una absurditat— que m'ho treia del cap molt fàcilment. El meu germà i la meva germana havien sortit ja cap a classe a l'escola pública, però els seus plats eren a taula, amb trossets de cereals d'arròs que flotaven en la llet sobrant.

Absurd.

Quan la meva germana tornava de l'escola, ens gronxàvem a l'hamaca, una a cada banda.

En aquesta hamaca és on em passava gairebé tot el dia, segurament la causa que no pogués dormir a la nit. I com que no explicava els problemes que tenia a les nits, ningú no em

va dir mai que simplement em convindria moure'm més durant el dia.

Els meus problemes tornaven amb la nit, és clar. Els dimonis tornaven a apoderar-se de mi. Vaig aprendre prou de pressa a llevar-me i sortir de la llitera sense fer veure que les coses millorarien i que, si ho intentava amb prou forces, m'adormiria. Sortia de casa amb tanta cura com ho feia abans. Cada cop era més capaç de caminar a les fosques; fins i tot les habitacions se'm feien més visibles i malgrat tot més estranyes. Podia distingir el sostre encadellat de la cuina que van posar-hi en construir la casa potser cent anys enrere, i el marc de la finestra que donava al nord mig rosegat per un gos que es va quedar tancat a dins una nit molt abans del meu naixement. Vaig recordar el que havia oblidat totalment: que a fora hi havia una caixa de sorra on la meva mare podia controlar-me per aquella finestra. En el seu lloc hi floria ara un gran matoll d'agulles i gairebé no es veia res més enllà.

La paret de l'est de la cuina no tenia finestres sinó una porta que s'obria a una eixida on esteníem la roba xopa i pesada i la recollíem quan estava seca i feia una olor fresca i plaent, des de llençols blancs a feixugues jaquetes fosques.

De vegades, en les meves sortides nocturnes, m'aturava al llindar de l'eixida. No m'asseia mai, però em quedava mirant cap al poble, potser només per aspirar l'aire sa. Tota la gent es llevava poc després per anar a les seves botigues, obrir les portes, entrar les ampolles de llet i fer la seva feina.

Una nit —no sé si era la vintena, la dotzena o només la vuitena o la novena que m'havia llevat per sortir a fora— vaig

tenir la sensació, massa tard per canviar de rumb, que hi havia algú en un racó. Hi havia algú parat allà i no vaig poder fer res més que anar-hi de dret. Si girava cua, m'hauria enxampat, i seria pitjor que trobar-nos de cara.

¿Qui era? El meu pare. Estava assegut al lllindar de l'entrada mirant cap al poble i la seva claror improbable. Anava vestit amb roba de feina: pantalons foscos, com granotes però no ben bé, camisa fosca i gruixuda, i botes. Fumava un cigarret, que evidentment s'havia cargolat. Potser em va alertar d'aquella presència el fum del cigarret, però com que llavors l'olor de fum de tabac devia ser pertot, dins i fora dels edificis, no hi havia manera de notar-ho.

Em va dir bon dia d'una manera que podia semblar natural però que no ho era gens. A la nostra família no teníem costum de saludar-nos així, no perquè hi hagués hostilitat sinó perquè no devia fer falta si entràvem i sortíem de casa moltes vegades al dia.

Jo li vaig tornar el bon dia. I devia ser gairebé l'alba, perquè si no el meu pare no hauria anat vestit de feina. Potser el cel s'emblanquia, però amagat encara entre els arbres espessos. Els ocells cantaven, també. M'havia acostumat a tornar al llit una mica més tard cada dia, tot i que ja no hi trobava el mateix confort que al començament. Les possibilitats que abans només apareixien a l'habitació, a la llitera, ara ocupaven tots els racons.

Ara que hi penso, ¿per què no duia granotes, el pare? Anava vestit com si hagués d'anar al poble a fer alguna cosa a primera hora.

Jo ja no podia caminar, m'havia trencat el ritme.

—¿Que no pots dormir? —em va preguntar.

L'impuls va ser dir que sí, però llavors vaig pensar en les dificultats d'explicar-li què feia fora del llit, i per tant vaig dir que no.

Ell em va dir que passava sovint, les nits d'estiu.

—Te'n vas al llit cansat i, just quan penses que estàs a punt d'adormir-te, et desvetlles del tot. ¿Oi que sí?

Vaig dir que sí.

Ara sabia que no era només aquella nit que m'havia sentit llevar-me i rondar per la casa. La persona que guardava els animals a tocar de la casa, que depenia d'ells per guanyar-se la vida i que tenia un revòlver al calaix de la taula, sens dubte s'havia de despertar per poc que sentís remor a les escales i girar un pany.

No sé ben bé quina conversa volia tenir amb mi. Havia declarat que això de desvetllar-se era molt pesat, però ¿i què més? Jo no tenia cap intenció de dir res. Si el meu pare hagués insinuat que sabia alguna cosa, si hagués suggerit que havia sortit amb la pretensió d'assabentar-se'n, no crec que n'hauria tret res. Vaig haver de trencar el silenci per pròpia voluntat, dient que no podia dormir. Havia d'aixecar-me i caminar.

¿Per què?

No ho sabia.

¿Tenia malsons?

No.

—Una pregunta estúpida —va dir ell—. No et llevaries si tinguessis somnis agradables.

Va esperar que continués, no em va preguntar res. Jo

em volia tirar enrere, però anava parlant. Li vaig dir la veritat només amb petites modificacions.

Quan vaig parlar de la meva germana, vaig dir que em feia por fer-li mal. Em va semblar que era proud, que ja ho entendria.

—Escanyar-la —vaig dir llavors. No em vaig poder reprimir, després de tot.

Ara no podia desdir-me'n, no podia tornar a ser la persona que havia estat.

El pare ho havia sentit. Havia sentit que jo em creia capaç d'escanyar, sense cap motiu, la petita Catherine mentre dormia.

—Bé —va dir. I després va afegir que no em preocupés—. La gent té aquests pensaments, de vegades.

Ho va dir amb proud serietat i sense cap mena d'alarma ni de sorpresa desficiada. La gent té aquests pensaments, o temors, si vols, però no cal preocupar-se'n gaire, podríem dir que no és més que un somni.

No va dir, específicament, que no hi havia cap perill que fes res. Més aviat semblava donar per segur que una cosa així no podia passar. Un efecte de l'èter, va dir. De l'èter que et van donar a l'hospital. No té més sentit que un somni. No podia passar, de la mateixa manera que un meteor no podia caure sobre casa nostra (és clar que podia, però la probabilitat que passés ho posava en la categoria dels impossibles).

No em va reprovar per pensar-ho. No li estranyava gens, va dir.

Podia haver dit altres coses. Podia haver-me fet més preguntes sobre la meva actitud amb la meva germana o la

insatisfacció amb la vida en general. Si això hagués passat avui, potser hauria demanat hora a un psiquiatre. (Em sembla que això és el que hauria fet jo una generació després i amb uns ingressos més alts.)

El cas és que va funcionar. Em va fer veure, sense cap mena de burla ni alarma, el món on vivíem.

La gent té pensaments que preferiria no tenir. Són coses de la vida.

Si vius prou temps com a pare o mare avui dia, descobreixes que has comès errors que no vas preocupar-te de veure juntament amb altres que recordes molt bé. De vegades et sents francament humiliat, de vegades enfadat amb tu mateix. No crec que el pare sentís res d'això. Sí que sé que, si m'hi hagués enfrontat mai perquè feia servir el fuet o el cinturó, m'hauria contestat una cosa com ara: si no t'agrada, t'aguantes. Aquelles fuetades, ell les hauria recordades, si és que les recordava, com la manera necessària i adequada de contenir una nena descarada que es creia que podia fer el que li donava la gana.

“Ens semblava que et feies massa la llesta”, podria haver dit com a explicació, i certament era una actitud habitual en aquell temps en què contestar als pares es considerava cosa d'un dimoni al qual s'havia de treure la insolència. Si no, hi havia el risc que creixés pensant-se que era llest. O llesta, segons el cas.

Fos com fos, aquell dia a trenc d'alba em va dir exactament el que necessitava sentir i que ben aviat oblidaria.

He pensat que potser s'havia posat la millor roba de feina perquè tenia una cita al banc, per assabentar-se, sense gaire sorpresa, que no li podien ampliar el préstec. Havia treballat tant com havia pogut, però el mercat no canviaria i ell havia de trobar una nova manera de mantenir-nos i alhora de pagar el que devia. O potser va descobrir que el tremolor de la mare tenia un nom i que no deixaria d'afectar-la. O estava enamorat d'una dona impossible.

Tant se val. A partir d'aquell dia vaig poder dormir.